

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Laureamko vastustaa lakiehdotuksia ja toivoo, että ehdotus perutaan. Lakiesityksen tavoitteena on kohdentaa maksullinen väylä työssäkäyville ja jo korkeakoulutuksen suorittaneille. Esityksen kohdennuksella ei ratkaista koulutustason nostoa tai saavuteta merkittäviä edistysaskeleita tavoitteen suhteen.

Olemme huolissamme ehdotetusta epätasa-arvoisen sosioekonomiseen asemaan ja maksukykyyn liittyvän väylän luomisesta korkeakouluun, joka pahimmillaan voisi edesauttaa korkeakoulutuksen kasaantumista tai periytymistä. Kyse olisi merkittävästä suunnanmuutoksesta Suomen koulutus kentällä.

Suomalainen koulutusjärjestelmän tulisi olla saavutettava kaikille omasta taustasta tai varallisuudesta riippumatta. Ohitusväylien luominen romuttaa tämän periaatteen täysin. Peräänkuulutamme maksuttoman koulutuksen merkitystä ja toivomme, että jokaisella olisi myös tulevaisuudessa varallisuudesta riippumatta samat mahdollisuudet pyrkiä korkeakoulutuksen pariin.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Esityksen tavoitteena on nostaa koulutustasoa ja joustavoittaa väyliä korkeakouluun. Näemme, että esitetyt tavoitteet eivät toimi ratkaisuna koulutustason nostoon, vaikka sinänsä kannatamme tavoitetta nostaa koulutustasoa ja kehittää mahdollisuuksia kehittää osaamista.

Korkeakouluun pääsyyn on jo nyt luotu erilaisia väyliä, kuten polkuopintoja, avoimen väylä, pääsykoevalinta ja todistusvalinta. Emme näe tarkoituksenmukaisena pirstaloittaa näitä

vaihtoehtoja, vaan keskittyä olemassa olevien väylien kehittämiseen edelleen. Tämän lisäksi nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa tilauskoulutuksen toteuttamista. Mikäli jo työelämässä olevia halutaan korkeakoulutuksen pariin, tulisi ensisijaisesti selvittää vaihtoehtoja tukea ja joustavoittaa aikuisopintoja.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Kohdissa 8 c § ja 12 § c esitetty heikentämiskielto on riittämätön, koska sen seuraaminen ja valvonta on haastavaa. Tämän lisäksi valvontatyöhön ei ole varattu lakiesityksessä ollenkaan resursseja. Koulutuksessa ei ole kyse vain uusista opiskelijoista, vaan samalla tarvitaan esimerkiksi tiloja, harjoittelumahdollisuuksia ja opetushenkilöstöä riittävässä määrin.

Esitämme huolta opiskelijoiden erilaisesta asemasta korkeakouluuyhteisössä ja puutteellista oikeudellisen aseman kirjaamista ehdotukseen. Ehdotuksissa ei ole riittävällä tavalla säädetty, millainen asema opiskelijoilla on esimerkiksi valittaessa hallinnon opiskelijaedustajia tai opiskelijapalveluiden järjestämisen osalta. Näemme, että saavutettavat ja kaikille avoimet opintojen tukipalvelut ovat kriittisiä opinnoissa pärjäämisen kannalta.

Lisäksi koulutukseen hakeutuvien oikeusturvaa ei olla riittävässä määrin tarkasteltu. Hakijalla tulisi olla mahdollisuus hakea oikaisua opiskelijavalintapäätöksen valintatavasta riippumatta.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Mikäli lakiehdotus tulisi voimaan ehdotus, ettei ensikertalaisuutta menetä maksullisten tutkinto-opintojen suorittamisen vuoksi, on perusteltu. Esitämme kuitenkin huolen ensikertalaisten epätasa-arvoisista mahdollisuuksista hankkia osaamista sekä jatkaa ja hakeutua haluamaansa koulutukseen, erityisesti toisen asteen opintojen jälkeen. Jos osan tutkinnosta suorittaa maksullisesti ja hakeutuu myöhemmin tutkinto-opiskelijaksi, ei tämä poista painetta hakijamääristä ja maksullisia opintoja suorittaneilla voisi mahdollisesti olla etulyöntiasemaa koulutukseen hakeutumisessa.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Näemme ehdotukset perusteltuna, koska se korostaa maksullisen väylän suuntautumista maksukyvyyn velvoitteita ja tekee väylästä vähemmän houkuttelevan. Kuitenkin ehdotus pirstaloittaa opiskelijoita eri ryhmiin eri sosiaaliturvajärjestelmien perusteella. Esitämme huolta eri sosiaaliturvainstrumenttien tulkinnasta sen suhteen, mitkä opinnot lasketaan päätoimisiksi. Siksi korostamme linjakkuutta eri opiskelijaryhmien toimeentulo vaatimusten ja opintojen päätoimisuuden tarkasteluun.

Esitämme myös huolta, että tulevaisuudessa olisi tutkinto-opiskelijoita, jotka voisivat joutua keskeyttämään opintonsa opintotukikausien loppumisen vuoksi, ja heitä ohjattaisiin tai muodostuisi kannustinloukkuja hakeutua suorittamaan maksullisen väylän kautta opinnot loppuun.

Näemme, että ensisijaisesti opiskelijalla tulisi olla mahdollisuus olla vain opiskelija ja tehdä päätoimisesti opintoja. Käytännössä tämä ei ole mahdollista, jos tutkinnon suorittamiseen oletetaan työssäkäyntiä opintojen rahoittamiseksi. Erityisesti pakollisten harjoitteluiden suorittaminen voisi olla vaikeaa, jos koulutuksesta joutuu maksamaan samalla, kun työt jäävät harjoittelun vuoksi tauolle. Olemme myös huolissamme opiskelijoiden hyvinvoinnista ja jaksamisesta yhdistettäessä tutkinto-opintoja ja työssäkäyntiä. Jo nyt monet opiskelijat kärsivät toimeentulon vaikeuksista ja ristipaineesta työn ja opintojen välillä koulutuksen maksuttomuudesta huolimatta.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Laureamko suhtautuu kriittisesti siihen, että osa tutkinto-opiskelijoista jätettäisiin opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle. Opiskeluterveydenhuolto toimii opiskelijan hyvinvoinnin erityisasiantuntijana ja heillä on paras osaaminen opiskelijan terveydenhuollon järjestämiseen. On huolestuttavaa, että osa opiskelijoista jäisi tämän palvelun ulkopuolelle.

Lisäksi opiskeluterveydenhuollolle on asetettu muita tehtäviä, kuten opiskeluympäristön tarkastuksia, OTE-työtä ja opiskelukykyneuvottelujen järjestämistä. Lakiesityksessä ei ole otettu kantaa, että miten nämä palvelut tulisivat toteutumaan avoimen tutkinto-opiskelijoiden kohdalla ja asettaisi näin eri opiskelijaryhmät eriarvoiseen asemaan. Toivomme, että mikäli lakiehdotus etenee, 4. lakiehdotusta uudelleentarkasteltaisiin kattamaan kaikki tutkinto-opiskelijat yhdenvertaisesti valtakunnallisen opiskeluterveydenhuollon palveluiden piiriin.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Mielestämme vaikutustenarviointia ei ole tehty uskottavasti huomioimaan potentiaalisten opiskelijoiden koulutukseen hakeutumisen mahdollisuuksia ja aitoa maksuhalukkuutta. Vastuuta koulutuksen rahoittamisesta ei voida siirtää yksilölle. Lisäksi esitys pohjautuu epävarmoihin arviointeihin ja riski avoimen tutkintojen kokeiluista on valutettu korkeakouluille.

Monille aloille joille kasaantuu hakupainetta, olisi kannattavampaa lisätä ennakoitavia ja kestäviä resurssimalleja, joilla koulutuskapasiteettia voitaisiin nostaa hallitusti ja perustellusti. Kuitenkaan koulutusmäärät eivät voi perustua vain hakijoiden kiinnostukseen maksaa tutkinnostaan, vaan koulutusmäärien tulisi olla mm. pedagogisesti perusteltuja sekä huomioida alan osaajatarpeita. Esimerkiksi aloilla, joissa työtä tehdään potilasrajapinnassa, voi opiskelijoiden soveltuvuus alalla on uhattuna, jos kuka tahansa voi ostaa tutkinnon.

Vaikutustenarvioinnista puuttuu arviointi opiskelijoiden yhdenvertaisuudesta koulutuksen saavutettavuudesta. Erityisesti arvioinnista puuttuu, miten kuilu kasvaa niiden opiskelijoiden välillä, jotka voivat heti maksaa opinnoista ja aloittaa koulutuksen, verrattuna opiskelijoihin jotka pääsevät mahdollisesti vasta vuosien päästä sisään ja menettävät koulutuksen tuomaa palkkaetua ja mahdollisuuksia edetä uran aikana.

Vaikutustenarvioinnissa tehty hakijamäärien ja hakukäyttäytymisen ennustaminen on puutteellinen erityisesti naisalojen kohdalla. Naisvaltaisella sosiaali- ja terveysalalla ei aina tunnisteta riittävässä määrin esimerkiksi ylemmän korkeakoulutuksen (YAMK) tuomaa osaamista ja lisäkoulutus ei välttämättä johda parempaan palkkatasoon, jolloin koulutuksesta maksamiseen ei olisi taloudellista kannustinta. Esityksessä on pohdittu työnantajien mahdollisuutta tukea opintomaksuissa, mikä asettaisi julkisella ja yksityisellä sektorilla työskenteleviä työntekijöitä eriarvoiseen asemaan. Myöskään naisvaltaisilla sosiaali- ja terveysaloilla työnantajana toimii monesti julkinen sektori, jolla ei ole nykyisellään mahdollista tukea koulutuksen maksuissa halukkaita opiskelijoita.

Esitämme huolta, ettei esityksessä ole varauduttu varmistamaan koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia tukea ilman korkeakouluvalmiuksia aloittavia opiskelijoita. Vaikutusten arvioinnista puuttuu, miten ilman valmiuksia aloittavat opiskelijat kykenevät suorittamaan opinnot sujuvasti ilman tutkinnon laadun heikentymistä tai arviointikriteerien muuttamista.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Näemme, että ensisijaisesti lakiesitys tulisi perua. Valmisteluajakaulu on liian hätäinen ja jättää auki useita kysymyksiä erityisesti opiskelijoiden yhdenvertaisuuden osalta. Näin ollen näemme, että heikosti valmisteltua lakiesitystä ei vietäisi eteenpäin lainsäädäntöjärjestyksessä.

Muut huomiot ja näkökohdat

Näemme, että koulutustason nostamiseksi tulisi mieluummin palauttaa aikuiskoulutustuki tai kehittää muita jatkuvan oppimisen sekä korkeakouluun hakeutumisen väyliä. Tämän lisäksi tulisi kehittää yhdenvertaisia tukimuotoja, jotka mahdollistaisivat jokaiselle sosioekonomisesta taustasta tai taloudellisesta tilanteesta riippumatta mahdollisuuksia kehittää omaa osaamistaan ja suorittaa korkeakoulututkinto.

Tunkkari Reece
Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamko

Rautionaho Jenna
Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamko